

יומן

ריגא תרפ"ח

במחיצת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

תשורה מסעודת הברית-מילה

של מנחם מענדל שי" באטלער

י"ב אדר ה'תשפ"ו

ב"ה.

פתח דבר להוצאה המתוקנת

לרגל הכנסו לבריתנו של אאע"ה של בננו **מנחם מענדל** שי', הננו שמחים להגיש לכל הנוטלים חלק בשמחת לבבנו את ה"תשורה" המוסגרת בזה.

התשורה כוללת יומן שנכתב בריגא בשנת תרפ"ח, במחיצת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע. היומן נכתב, כנראה, ע"י הרה"ח ר' **שלמה זלמן האוולין** ע"ה, שהי' מנהל ישיבת "תורת אמת" בירושלים עיה"ק תובב"א.

בכמה מקומות הכתב לא ברור דיו, והפיענוח כאן הוא בדרך אפשר בלבד.

הנ"ל נערך ע"י הרה"ת **מנחם מענדל** (ברלוי"צ) שי' **מונדשיין**.

היומן מתפרסם בזה **לראשונה**.

*

ויהי רצון שיגדל להיות חסיד ירא שמים ולמדן ככוונת ורצון כ"ק אדמו"ר שליט"א, ויזכה בתוככי כלל ישראל לראות תיכף ומיד ממש בעיני בשר את כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתגלותו לעין כל תיכף ומיד ממש.

שמואל ורעייתו באטלער

י"ב אדר ה'תשפ"ו

ימים אחדים לפני יום הבהיר י"א ניסן

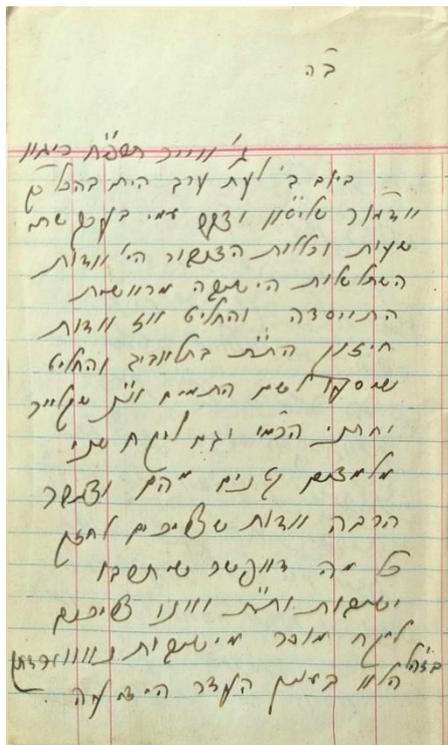
ברוקלין, נ.י.

יומן המזכיר הרה"ח משה לייב ראדשטיין ע"ה – ריגא תרפ"ח

ריגא, תרפ"ט

ג' אייר תרפ"ח ריגא¹

ביום ב' לעת ערב הייתי בהיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א, ודיבר עמי בערך שתי שעות.

כללות הדיבור הי' אודות השתלשלות הישיבה מראשית התייסדה. והחליט אז אודות חיזוק הת"ת [=תלמוד תורה] בתל אביב, והחליט שישעו לשם התמים אלי' נחום שקליאר וחתני הרמ"י [=הר' משה יהודה רייכמאן], וגם ליקח שני מלמדים קטנים מהם.

ודיבר הרבה אודות שצריכים לחזק כל מה דאפשר שיתרבו ישיבות ות"ת. ואנו צריכים ליקח

מוסר מישיבות נאווארהאדאק, הלא בענין העדר הידיעה – אין נמוך מהם בקטנות ידיעתם, אעפ"כ הלא פעלו ועשו גדולות בהתייסדות כמה ישיבות. ויש בהם ענין יקר, הלא שנים או שלשה מהתלמידים שלהם מייסדים ישיבה, וכמה היו נחוצים ברוסיא. ובפולין עשו כמו ארבעים ישיבות.

ועוד דיבר אודות חברון, אם באפשר לייסד שם איזה מוסד. וחשב אודות זה ונשאר באמצע הדיבור.

דיבר אודות רמ"י שפירא² ואמר שצריכים לקרבו, וחבירו ר' אורי

(1) ראה "המשפיע" ע' שג ואילך – מכתב רשז"ה בו כותב אודות ביקורו אצל אדמו"ר מהוריי"צ בריגא, מי"ט ניסן עד י"א אייר תרפ"ח, בדרכו לאסוף כספים בארצות הברית עבור ישיבת "תורת אמת" באה"ק ת"ו.

(2) צ"ע למי הכוונה.

ניימארק, שיהיו גבאים בהת"ת³. וכמו"כ לר' דוד פאטאש לא לדחות אותו. אך התמימים שלנו יבינו הכוונה איך להנהיג הדבר.

ועוד דיבר אודות התמימים, שצריכים ללמד אותם ולחנכם שיהיו אנשים, להנהיג מוסדות. ולו יהי שבג' חדשים הראשונה לא יהי בטוב, בג' חדשים השניים יהי יותר בטוב, ובחצי שנה הראשונה לא יהי כמו בחצי שנה השני, וכמו"כ בשנה הב'. וצריכים רק להשתדל שהאברכים יקחו על עצמם איזה משרה, וזה יביא אותם שיהיו אנשים מוכשרים לטוב, ויחזיקו את עצמם בלימוד נגלה ודא"ח כו'. מלבד מה שיביאו תועלת להזולת, ויתרומם מצב כלל ישראל כו'.

ד' אייר תרפ"ח

ביום ג' לעת ערב הייתי בהיכל כ"ק שליט"א עוד הפעם, והתחיל לדבר עמי.

בתחילה תבע אצלי, הלא כתב לי בזמן מוקדם שאבוא בכתובים עם התמימים, ואמר שאינו זוכר באיזה זמן כתב לי מפני שברוסיא היו מניחים העתקה מהמכתבים ואחרי משך איזה חדשים היו שורפים זאת, בד"כ הי' הזמן בלתי מסודר. אך למה לא מלאתי זאת.

והשבתי לו, ראשית שעיקר של התמימים היו ברוסיא ושם לא הי' באפשר לבוא בכתובים, ובשאר ארצות הלא המה במיעוט גדול. והב' השבתי, שבאמת אין לי אומץ כ"כ לדבר בזה, כי מה אני לדבר בזה, אם הייתי סמוך לכ"ק שליט"א אז אפשר לי לדבר בזה בכח המשלח בכוחו של כ"ק שליט"א ודברי הי' עושה רושם, אבל מרחוק איזה כוחות יש לי בזה.

אח"כ התחיל לדבר אודות הנסיעה [לארצות הברית]⁴, ובתוך הדברים

(3) ראה מכתב אדמו"ר מהור"י צ"מ מב' אדר שני תרפ"ז (אג"ק ח"א אגרת שכ), שר' אורי ניימארק נתמנה להיות בא כח ישיבת תורת אמת בהקמת הסניף בתל אביב.

(4) רשד"ה נסע יחד עם ר' משה דובער ריבקיין ע"ה, לאסוף כספים עבור ישיבת תורת אמת. וראה מכתב המלצה של אדמו"ר מהור"י צ"מ מיום ג', י"א אייר תרפ"ח – באג"ק ח"ב אגרת שעו.

הזכיר איך שהוא נע ומטולטל בגולה. והתחלתי לדבר למה אינו נח מכל הטרדות והטלטולים מעט זמן, הלא פעם א' קבלתי ממנו בעצמו מכתב שכאו"א צריך לנוח מעט זמן בכל שנה, ובפרט לאחר מקרים וענינים כאלה. והתחיל לבאר איך שהוא לע"ע יחיד, ואין לו מי שיעזור לו. בזמן הקודם היו הרבה משלנו, ובמשך הזמן הטובים והמיוחדים שלנו הלכו למנוחות, ומי שיש עדיין, הם זקנים שאינם שייכים לעבודה, כמו הרב יצחק יואל ראפאלאוויטש וכדומה, ואולי יש כאן עשרים אנשים מפוזרים. ועליו מוטל כל הענינים. חתנו הרש"ג מסייע לו לע"ע בענינים הכלליים, ושיבח אותו.

אח"כ חזר לדבר אודות הנסיעה, ואמר שצריכים שם לאגד כל החסידים באין הבדל, ק[אפוסט], באברויסק או ליובאוויטש. הלא כולם ממקור אחד, ולע"ע אין צריכים לעשות חילוקים. וצריכים לראות לעשות לפעמים קרובות שיתאספו ביחד, וצריכים לעורר ולהזכיר לכאו"א מקורו איך שהוא מאנ"ש ומחסידים, ולכאו"א לפי ערכו ומדרגתו.

ולעשות וועד שישתדל בכל הענינים. ולראות להתקרב במקומות הגבוהים, אולי יש במקומות הגבוהים מאנ"ש, דהיינו שאביו או זקינו היו מאנ"ש, להזכירו ולקרבו. למשל יקותיאל קרעמער שמע מקאוואלסקי שהוא עושה בשביל קרן היסוד⁵ 50 אלף דולאר לשנה, למה לא יעשה אצלינו, ולכה"פ להיות בהוועד ולהתקרב למקומות הגבוהים.

ולעשות יומא דפגרא של החסידים, ולראות שילמדו איזה ענינים של דא"ח, ובאופן כללי שיהי' איזה ענין פנימי אצל אנ"ש.

אמר, זאת ידוע ומוחלט אצלינו עוד מזמן שהנהגת הישיבה בהאראדישין, שיש לך כשרון לייסד ישיבה ולהנהיגה. לכן תראה אודות זה גם שם, אולי יתן ד' לסדר שם ישיבה. אך העיקר שיהי' עפ"י הסדר שהוא אצלינו מכבר כמה שיהי', אך לא לשנות מהציור הישן, דהיינו הזקן וכדומה. אח"כ דיבר שישתדלו שם להשיג וויזות עבור האברכים. יש מהם

(5) כן הוא בכת"י. ואולי הכוונה לקרן הישיבות.

שצריכים רק וויזות, ויש מהם שצריכים עוד עזר בשביל כרטיס הנסיעה, הלוואה וכדומה. וראשית כל צריך להיות ההשתדלות בשביל אברכי רוסיא, אשר הם בדוחק גדול ואין יכולים לעשות מאומה ברוחניות. והעיקר צריכים לראות שכל האברכים שלנו ידעו לאיזה משרה רוחנית, דהיינו רב או שו"ב או שמש או מלמד, מכל אחד ואחד צריך להיות איזה תועלת כו'.

אח"כ דיברנו אודות המעמד⁶, ודיבר איך שזהו נגד רצונו מה שהי' הכל ביחד, מלבד שענין המעמד יש מזה עזר, אשר באמת אצלו אינו נוגע זה, רק שצריכים לבנות הבית רבי, וזה יהי' בודאי יותר טוב כשהיו בפני עצמם.

מלבד זה, הלא ענין המעמד הוא ענין התקשרות. לכן צריך הוא לידע מכל אחד ואחד בפרט ולא בדרך כלל, אשר הוא אינו יודע מאומה. המקשר צריך לידע מהמתקשר. ואמר, רבינו כותב בהצוואה ששייך לו, שאנ"ש לא יעזבו אותו, לכן צריך הוא לידע מכל אחד ואחד איך למסור זאת לרבינו נ"ע. וזאת הוא אצלו ענין גדול, והוא רוצה לידע מכל אחד ואחד בפרט, מהותו ומצבו ברוחניות ובגשמיות.

ואמר לי, כשנבא לארה"ב נודיע בהעתון שבהיות שעד עתה כשהי' ברוסיא לא הי' לו באפשר לדבר עם כל אנ"ש, ועתה נודיע לכולם האדרעס שלו וכל מי שרוצה לבוא עמו בכתובים יכול לבוא עמו, והוא ישיב לכולם כו'.

אח"כ דיבר אודות זה מה שיסע חתנו הרש"ג אי"ה בארה"ב עם אסיפה בקרוב, וזאת הוא בכלל אודות הענינים כלליים ברוסיא.

והי' כמעט מפורש בדבריו שבדעתו ומ"ה [=ומחשבתו הק'] להיות ג"כ בארה"ב, אך באופן שהי' בזה תועלת רוחני בשביל אנ"ש, שזהו מוכרח לעשות, אבל לא בשביל עניני הכסף.

6) באותה תקופה פעל אדמו"ר מהוריי"צ לביסוס וחיזוק המעמד. ראה גם מה שמסר ע"י הר"י פייגין – נעתק לקמן בסוף היום. מכתביו לכללות אנ"ש ולר"י פייגין, מי"א אייר תשפ"ח – באג"ק ח"ב אגרת שעד-ה והנספח אליהם.

הרב לאקשין כתב לו שאם באפשר שהוא יבוא לארה"ב, והשיב לו שבשביל עניני כספים אינו רוצה לבוא, רק כשיהי' מוכשר, דהיינו שיהי' שם ישיבה ויהי' אגודה מאנ"ש הלומדים דא"ח וכדומה, בשביל תועלת רוחני של החסידים, אז הוא מוכרח לבוא.

עוד דיבר שנראה לקרב ולהתקרב להרב סאדאווסקי ולהרב עלקין, ובאופן כללי צריכים לקרב את כולם ולא לרחק כו'.

אמר לי, שכ"ק רבינו נ"ע אמר לו פעם, שהרובל שלך הוא איין-גיוואסענער, לכן אמר שהוא רוצה לידע מי הוא הנותן, ורוצה לידע עם מי הוא מדבר.

כמו כן היו דיבורים אודות הענינים כלליים, ואמר שהוא אינו יכול להסכים כמו לחדש חדשות, מה נשתנה היום משלשים שנים מקודם, וכשאינם מסכימים לדעתו אינו מפריע מדבר טוב, אבל להסכים לדעתם אינו יכול גם כן. וסיפר שזה לא מכבר עשו אסיפה, ונשאר לעשות איזה התקשרות עם המזרחיים, והוא לא הסכים על זה וסילק את עצמו מזה, אך הרה"ג ר' חיים עוזר התאמץ בזה. אחרי כל זה לע"ע באו ואמרו לו שהצדק איתו (עם כ"ק שליט"א), מה שנתנו להם נשאר אצלם, ומהם אין שום תועלת ועתה מקבלים מהם יסורים כו'.

יום ג' י"א אייר תרפ"ח

קודם הנסיעה אמר שיכתוב בעוד זמן ע"ד עוד איזה ענינים, לכן הסביר עתה אודות זה. והוא ע"ד האהלים בהאדיין, נייעזין וליובאוויטש, שהמה עזובים מאוד ועוד יש בזה חשש סכנה מפני הבולשביקים, כידוע ממעשה דהאמיל שרצו לחפור הקבר של הר"ר אייזיק נ"ע ובדרך נס ניצול. ובכמה עיירות חרשו קברים והי' כלא הי', ומי יודע מדורות הראשונים מי שהי' שם. לכן צריכים לטכס עצה ע"ד זה. ועלה במחשבה לפני כ"ק שלט"א, אולי לחשוב אודות כל קברי צדיקים מהבעש"ט ז"ל, אך אח"כ נדחה הסברא מפני שיש חשש בזה שיכולים לבטל כל הענין ח"ו ולא ישמעו (הגדולים)

כלל. לכן צריכים לחשוב לע"ע רק אודות האדיץ, נייעזין וליובאוויטש (ואולי אודות קאפוסט וליאדי, אולי יתעוררו כל אנ"ש חב"ד ביחד).

ונשאר, אולי יהי' בטוב לעשות זאת באופן בלתי מורגש שיתפוס מקום אצל הגדולים. למשל לפנות למקום האדיץ, בהיות שיש אצלנו שם צדיק אחד אשר הוא יקר אצלנו, ואנחנו רוצים לשכור את המקום וסביבו על משך איזה שנים ולשלם בעד זה שכירות. וכמו"כ בנייעזין בפ"ע. ולא לפנות למקומות הגבוהים. כי יש מקומות, למשל בנייעזין, אשר צריכים לתקן המקום לגמרי, כי נהרס ונחרב כו'. וכדומה בהאדיץ אינו נחרב כ"כ אך המקום שםם באין יושב, וצריכים להשכיר גוי אחד שישב וישגיח שם על המקום, כי ישראל הוא סכנה שיהי' שם. לכן צריכים לידע מזה, וכשיבוא הדיבור במכתב יהי' לזכרון הדברים אשר דיברו אודות זה כו'.

עוד דיבר ע"ד הבית אשר ישב שם כ"ק רבינו נ"ע [בראסטאו], היו צריכים לראות איזה תיקון ג"כ שישכיר זאת איש מארה"ב למשל, ויהי' זה מיוחד לבהמ"ד, או לחדר, או לכה"פ שיהי' שם מושב של יהודים שהמנדב השוכר זאת מהממשלה יצווה לעשות גודל או לייחד על איזה שנים, למשל ג', ואח"כ ישב שם ישראל אחר במקום הראשון על איזה שנים ויהי' שם איזה דירות, ולא יהי' ח"ו מדור להרשעים כו'.

עוד הזכיר אח"כ ע"י הרי"ף אודות חתניו, שישומו עין ע"ז, וזהו ענין אשר נוגע לו בנפשו ממש.

וצריכים לזכור היטב עמוק עמוק בנפש כל הדברים ולא לשכוח זאת. וד' יתן ונזכה להיות מוכשרים לכל הפעולות הקדושות שלו כו'.

העתקתי מה שמסר לי הרי"ף בכתב מה ששמע מפה כ"ק שליט"א

ענין המעמד⁷ עזוב זה כמה שנים, עוד בימי אאמו"ר צוקללה"ה. והוא, שנעלם תוכן הפנימי ונשאר שזהו רק ענין החיצוני והוא הספקת

(7) ראה לעיל יומן ד' אייר תרפ"ח, וש"נ. והשווה ל"תקנות חברת מחזיקי בית חיינו" באג"ק שם.

ההצטרפות בלבד. כי באמיתות הענין, הוא מיסודי ההתקשרות ומפנימיות הענין צריך שיהי' שכל אחד שיש לו שייכות צריך לידע חוק על עצמו בנתינה חדשית בעצם. איז מיר ניט נוגע צוא א רוביל צו 20 קאפ[יקעס], נאר יעדערער דארף האבן אויף זיך דעם חוב בתשלום החדשי. איך מצדי דארף ביי מיר זיין ידוע ווער זיינען דיא נותנים וכמה בכל חודש, וואס דאס איז מיר נוגע צוא וויסן. (וממילא כשבאיזה חודש יש הוספה צריך לי לידע מזה, הרי הוסיפו לו, ואם ח"ו יש גרעון הרי חסר אצלו בהשפעתו, דארף איך דאס אויך וויסן).

בכלל דארף איך וויסן בפרטיות מאנ"ש, אותן ביתו וזרעו בפרטיות לשמותיהם בכל הפרטים. אז עס ווערט גיבארין א קינד דארפין מיר געבין א ידיעה (וכמו"כ ח"ו אין דעם אנדער זייט וועלטערער וכו' דארף איז אויך וויסן). צריך לי לידע גם פרטי הנהגות הבית וכו'. ע"כ תוכן דבריו הקדושים.

[הצורך שיהיו מתעסקים בדא"ח]

סיפר לי הרי"ף, שפעם אחת אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: וכי אינו מוכרח בעולם שיהי' איש אחד אשר יהי' מופשט מהעולם לגמרי ויתעסק בדא"ח כמו שצריכים כו', ולמה לא יהי' האיש אני (כוונתו על עצמו).

פעם אחרת אמר להרי"ף: אם הי' לו כסף הי' מושיב אברכים בעלי שכלים המסוגלים לזה שיהיו מופשטים מעניני העולם ויתעסקו רק בדא"ח בתמידות, וזה הי' פועל הרמה בעולם, והוא הי' נותן להם כל הצטרפותם כו'.

ובאמת הוא דבר פלא עד כמה רצונו מגיע, ואני מקוה שבעזה"ת כל רצונו יתמלא בכל הפרטים בלא שום שינוי, ורצון יראיו יעשה כו'.

לזכות

החייל בצבאות השם

מנחם מענדל שי'

בן הרה"ת שמואל ומרת חוה שיחיו

באטלער

שיגדלוהו הוריו

– יחד עם בתם חי' מושקא תי' –

לתורה ולחופה ולמעשים טובים

לאורך ימים ושנים טובות

לנחת רוח רב לכ"ק אדמו"ר שליט"א

•

ולזכות זקניהם

הרה"ת מיכאל ומרת אלנה שיחיו באטלער

הרה"ת יצחק יעקב פסח הלוי ומרת מנוחה רחל שיחיו לעווענטאל

הרה"ח נפתלי חיים הלוי ומרת מרים שיחיו לעווענטאל

מרת שטערנא רבקה תחי' ראדאל